प्रकरण-१० : सामान्यरूप

सामान्यरूप :-

नामाला किंवा सर्वनामाला विभक्तीचे प्रत्यय लावण्यापूर्वी त्यांच्या मुळ रूपात जो बदल होतो त्याला सामान्यरूप असे म्हणतात.

उदा.,

	विभक्ती प्रत्यययुक्त शब्द	मुळ शब्द	सामान्यरूप	विभक्ती प्रत्यय
१).	शिक्षकांनी	शिक्षक	शिक्षकां	नी
२).	घराजवळ	घर	घरा	जवळ (श-अ)
३).	उंदराशी	उंदीर	उंदरा	शी
४).	घोड्याला	घोडा	घोड्या	ला

☆ सामान्यरूपाचे प्रकार :-

अ). पुल्लिंगी नामाचे सामान्यरूप :-

१). 'अ'चे 'आ' :-

अकारान्त पुल्लिंगी नामाचे सामान्यरूप आकारान्त होते.

उदा.,
वर्ग - वर्गात
काळ - काळात
काम - कामाला
खांब - खांबाला
निर्णय - निर्णया-ने

२). 'आ'चे 'या' :-

आकारान्त पुल्लिंगी नामाचे सामान्यरूप याकारान्त होते.

उदा.,
घोडा - घोड्या-च्या
कोयता - कोयत्या-ने
दोरा - दोऱ्या-ला

अपवाद :- आजोबा दादा, काका, नाना, राजा, चहा इत्यादी.

Page No. :
Date : / /

३). 'ई' चे 'या' :-
ईकारान्त पुल्लिंगी नामाचे सामान्यरूप याकारान्त होते.
उदा., धोबी - धोब्या-ला
तेली - तेल्या-ने
माळी - माळ्या-चा

अपवाद :- भटजी, हत्ती, नंदी, काजी, पंतोजी, मुनी, ऋषी इत्यादी

४). दीर्घातांचे दीर्घातच :-
खालील नामांचे सामान्यरूप आहे तसेच दीर्घांत लिहावे.
उदा., कवी - कवीला
साधु - साधुच्या
निती - नितीच्या

५). 'ऊ' चे 'वा' :-
ऊकारान्त पुल्लिंगी नामाचे सामान्यरूप वाकारान्त होते.
उदा., भाऊ - भावाला
लाडू - लाडवाच्या
जातू - जातवाच्या

पेरू, चारू, खडू, शत्रू, खेळाडू, पशू इत्यादी.

६). 'ए' चे 'या'
एकारान्त पुल्लिंगी नामाचे सामान्यरूप याकारान्त होते.
उदा., फडके - फडक्यांना, सोने - सोन्याला
दुधभाते - दुधभात्याला, मोरे - मोऱ्याला

७). 'ओ' चे 'ओ' :-
ओकारान्त पुल्लिंगी नामाचे सामान्यरूप ओकारान्तच होते.
उदा., किलो - किलोस
धनको - धनकोचा

Page No. :
Date : / /

ब). स्त्रीलिंगी नामाचे सामान्यरूप :-

① ①. 'अ'चे 'ए' / 'आ' :-

आकारान्त स्त्रीलिंगी नामाचे सामान्यरूप एकवचनात एकारान्त व अनेकवचनात आकारान्त होते.

उदा., वीट - विटेला - विटांना
जीभ - जिभेला - जिभांनी

② 'अ' चे 'ई' :-

अकारान्त स्त्रिलिंगी नामाचे सामान्यरूप ईकारान्त होते.

उदा:- भिंत - भिंतीला
विहीर - विहीरीत

२). 'आ' चे 'ए' :-

आकारान्त स्त्रिलींगी नामाचे सामान्यरूप एकारान्त होते.

उदा., शाळा - शाळेत
भाषा - भाषेचा
माता - मातेला

३). 'ई' चे 'ई' / 'या' :-

ईकारान्त स्त्रीलिंगी नामाचे सामान्यरूप एकवचनात ईकारान्त व अनेकवचनात ई / याकारान्त होते.

उदा., नदी - नदीला - नद्यांचा
दासी - दासीला - दासींचा.

४). 'ऊ' चे 'वा' :-

ऊकारान्त स्त्रीलिंगी नामाचे सामान्यरूप होत नाही, क्वचित प्रसंगी ते वाकारान्त होते.

उदा.,

काकू - काकूला
वधू - वधूचा
सासू - सासूला - सासवांना

५). 'ओ'चे 'आ' :-
ओकारान्त स्त्रीलिंगी नामाचे सामान्यरूप अनेकवचनात आकारान्त होते.
उदा., बायको - बायकांना.

क). नपुंसकलिंगी नामाचे सामान्यरूप :-

१). 'अ' चे 'आ' :-
अकारान्त नपुंसकलिंगी नामाचे सामान्यरूप आकारान्त होते.
उदा., फूल - फुलांत
पान - पानाच्या
मूल - मुलाने

२). 'ई' चे 'या' :-
ईकारान्त नपुंसकलिंगी नामाचे सामान्यरूप याकारान्त होते.
उदा., पाणी - पाण्यात
लोणी - लोण्याच्या
मोती - मोत्याच्या

३). ① 'ऊ' चे 'आ' :-
ऊकारान्त नपुंसकलिंगी नामाचे सामान्यरूप आकारान्त होते.
उदा., लिंबू - लिंबाच्या
कोकरू - कोकराने
लेकरू - लेकराला

② 'ऊ' चे 'वा' :-
ऊकारान्त नपुंसकलिंगी नामाचे सामान्यरूप वाकारान्त होते.
उदा., कुंकू - कुंकवाच्या
गळू - गळवाच्या
आसू - आसवाने.

Page No. :
Date : / /

४). 'ए' चे 'या' :-
एकारान्त नपुंसकलिंगी नामाचे सामान्यरूप याकारान्त होते.
उदा., तळे - तळ्यात
केळे - केळ्यांची
नाणे - नाण्यांचा

★ विशेषणांच्या सामान्यरूपाचे प्रकार :-

१). 'अ', 'ई', 'ऊ' चे सामान्यरूप होत नाही.
अकारान्त, ईकारान्त, ऊकारान्त या विशेषणांचे सामान्यरूप होत नाही.
उदा., गरीब माणसांना
भोकरी कपड्यांचे दुकान
कडू कारल्याची भाजी

२). विभक्ती :-
विभक्ती प्रत्यय लागलेल्या नामांच्या आकारान्त व ईकारान्त विशेषणांचे सामान्यरूप याकारान्त होते.
उदा., भला माणूस
भल्या माणसाने
खरी गोष्ट - खऱ्या गोष्टीशी

सामान्यरूप केव्हा होत नाही.

एकाक्षरी शब्दाचे सामान्यरूप होत नाही.

अ च्या शेतात विहिर आहे.

परकीय भाषेतील शब्दांचे सामान्यरूप केव्हा केव्हा होत नाही.

मला शेक्सपियरची नाटके आवडतात.

ग्रामवाचक किंवा देशवाचक शब्दांचे सामान्यरूप चतुर्थीचा च व सप्तमीचा त लावल्यास होते इतर प्रत्यय लावल्यास सामान्यरूप होत नाही.

उदा., नागपूर - नागपुरास - नागपुरात - नागपूरला

हिंदुस्थान - हिंदुस्थानास - हिंदुस्थानात - हिंदुस्थानला